

Ἡ ἐπιγραφή ἢ σχετικὴ μὲ τὸν Σαβάζιον εἶναι ψήφισμα τοῦ κοινοῦ τῶν Σαβαζιαστῶν πρὸς τιμὴν τοῦ Συρακοσίου Ἀρίστωνος «ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ ἐπιμελείας τῆς περὶ τοὺς τάφους» τοῦ κοινοῦ. Ἀξιοσημεῖωτον εἶναι ὅτι ἡ ἐπιγραφή ἀνευρέθη εἰς ταφικὸν συγκρότημα. Τὸ κείμενον παρέχει πληροφορίας διὰ τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν τοῦ κοινοῦ τῶν Σαβαζιαστῶν. Ἀναφέρονται μία ἑορτὴ, ὁ «ἀνδρῶν», ἄρχοντες, «ἐπιμήνιοι» καὶ ὁ «ἐπιστάτας». Ὁ Σαβάζιος παρουσιάζεται ἐνταῦθα χωρὶς συγκρητισμόν.

Ὅτως ἔχει ἡ ἀνωτέρω εἰς γενικὰς γραμμὰς παρουσιασθεῖσα μελέτη τῆς συγγραφῆς. Ἀποτελεῖ αὕτη καρπὸν τῆς κτηθείσης ἐμπειρίας ἀπὸ τὰ μέχρι τῶρα σχετικὰ ἄρθρα τῆς καὶ τὴν παρὰ τῷ Διδασκάλῳ τῆς Ἐπιγραφικῆς μαθητείαν τῆς. Ὡς εἶναι φυσικὸν προσδοκῶμεν εὐλόγως τὴν παρὰ τῆς συγγραφῆς προσεχῆ δημοσίευσιν τῶν ἄλλων ἀνεκδότων εἰσέτι ροδιακῶν ἐπιγραφῶν.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ Θ. ΜΙΤΣΟΣ

Α. Μίχα - Λαμπάκη, Ἡ διατροφή τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων κατὰ τοὺς ἀρχαίους κωμωδιογράφους, Ἀθήνα 1984. Σελ. 329.

Πρόκειται διὰ διδακτορικὴν διατριβήν, ἡ ὁποία ἐνεκρίθη ἀπὸ τὸ Φιλοσοφικὸν Τμῆμα τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Εἶναι εὐκολον, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς ὅτι παρὰ τὸν μακροσκελῆ καὶ σοβαροφανῆ τίτλον τοῦ βιβλίου τὸ διαπραγματευόμενον ὕλικόν δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν τίτλον. Ἡ συγγραφεὺς δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὴν διατροφήν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀλλ' ἀπλῶς ἀναφέρει διαφόρους τροφάς, αἱ ὁποῖαι συμβαίνει νὰ μνημονεύωνται ἀπὸ ἀρχαίους κωμωδιογράφους. Οἱ τελευταῖοι ὁμῶς, ὅταν ἀναφέρωνται εἰς ὀνομασίας ἐδεσμάτων, δὲν ἀποσκοποῦν νὰ δεῖξουν τί ἔτρωγαν οἱ Ἀρχαῖοι, ἀλλὰ νὰ μεταφέρουν ποικίλα ἄλλα μηνύματα ἢ νὰ φανερώσουν εἰρωνικὴν τινὰ διάθεσιν ἢ νὰ δηλώσουν μεταφορικὴν σημασίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἦτο φορτισμένη ἡ ὀνομασία κάποιας συγκεκριμένης τροφῆς. Τοῦτο δὲν γίνεται ἀντιληπτὸν ἀπὸ τὴν συγγραφέα, μὲ ἀποτέλεσμα ν' ἀποδυναμώνεται ἡ ἐργασία τῆς εἰς βαθμόν, πού νὰ διερωτᾶται κανεὶς ἂν ὑπάρχῃ πράγματι συμβολὴ τῆς ἐργασίας αὐτῆς εἰς τὸ εὐρύτατον θέμα τῶν τροφῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Ὅταν ὁμιλῶμεν διὰ τροφάς, μᾶς ἀπασχολοῦν συγχρόνως πολλὰ ἐρωτήματα, ὅπως π.χ. ποία ἦτο ἡ τιμὴ τῶν συγκεκριμένων τροφῶν, ποῖος ἦτο ὁ τρόπος τῆς παρασκευῆς των, ποῖος ἦτο ὁ τόπος προελεύσεως, διατί ὄρισμένοι τροφαὶ ἀναφέρονται ἀπὸ τὸν τὰδε συγγραφέα, ἐνῶ τὰς ἀγνοεῖ ἄλλος, καὶ τὸ σπουδαιότερον: ἔχουν τὴν αὐτὴν σημασίαν ὅταν ἀναφέρονται ἀπὸ κωμωδιογράφους καὶ ἀπὸ ἄλλους συγγραφεῖς; Τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ συνδέονται μὲ ἱστορικὰ γεγονότα, κοινωνικο-οικονομικοὺς παράγοντας, θέματα δηλαδὴ πού χρειάζονται μελέτην καὶ ἔρευναν, καὶ ἡ συγγραφεὺς φαίνεται ὅτι τὰ παρῆλθε πρὸς ζημίαν τῆς ἐργασίας τῆς.

Μετὰ τὰς γενικὰς αὐτὰς παρατηρήσεις θὰ ἤθελα νὰ προχωρήσω εἰς μερικὰ συγκεκριμένα σημεῖα πού εἶναι ἐνδεικτικὰ τῶν ἐλλείψεων τῆς ἐργασίας.

Εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς βιβλιογραφίας ἀναφέρει ἡ συγγραφεὺς τὰ πηγὰς, καὶ ἐνῶ θὰ ἀνέμενέ τις νὰ εὖρη τοὺς ἀρχαίους κωμωδιογράφους, ὅπως δηλώνεται εἰς τὸν τί-

τλον· τοῦ βιβλίου, βλέπει συγγραφεῖς πού ἀσχολήθησαν μὲ τὴν γαστρονομίαν τῶν Ἀρχαίων, δὲν ἦσαν ὅμως κωμωδιογράφοι. Εἰς τὸν κατάλογον ὑπάρχει μόνον ὁ Ἀριστοφάνης. Βεβαίως ἐν ἀρχῇ τῆς βιβλιογραφίας, καὶ ἐκτὸς κεφαλαίων, μᾶς πληροφορεῖ ἢ συγγραφεὺς ὅτι παραπέμπει εἰς τὰ Συλλογὰς τῶν G. Kaibel καὶ Th. Kock, ἀλλὰ πίνακα τῶν κωμωδιογράφων δὲν εὐρίσκει κανεὶς πουθενά. Ὁδῶ περιορίζεται εἰς αὐτὰς μόνον τὰς δύο συλλογὰς καὶ ἀναφέρει ἀδιακρίτως κωμωδιογράφους καὶ μιμογράφους μαζί. Ἐς σημειωθῆ μάλιστα ὅτι δὲν μνημονεύονται οὔτε εἰς τὴν βιβλιογραφίαν οὔτε ἀλλαχοῦ αἱ συλλογαὶ τῶν Démianczuk, Edmonds, Meineke καὶ ἰδιαίτερος τοῦ C. Austin, ὅπου περιέχονται πολῦτοι πληροφοριαὶ ἀναφορικῶς πρὸς τὰς τροφὰς τῶν Ἀρχαίων. Ὁ λόγος τῆς παραλείψεως αὐτῆς ἐκ μέρους τῆς συγγραφῆς νομίζω ὅτι εἶναι ὁ ἐξῆς: ἢ συγγραφεὺς δὲν ξεκίνησε ἀπὸ τὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων κωμωδιογράφων, ὅπως θὰ ἔπρεπε, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς Δειπνοσοφιστὰς τοῦ Ἀθηναίου. Τοῦτο εἶναι σαφὲς ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι α) παραπέμπει εἰς τοὺς κωμωδιογράφους κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅπως γίνεται εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἀθηναίου ἀπὸ τὸν C.B. Gulick (The Loeb Classical Library), β) ἀναφέρει μόνον τοὺς κωμωδιογράφους πού μνημονεύονται εἰς τὴν ἀνωτέρω ἔκδοσιν τοῦ Ἀθηναίου, ὡς νὰ ἐξαντλοῦνται ἐκεῖ, γ) παρανοεῖ πολλὰ χωρία τῶν κωμωδιογράφων, τὰ ὁποῖα θὰ εἶχε κατανοήσει, ἂν εἶχε ἀνατρέξει εἰς τὸ πρωτότυπον κείμενον καὶ εἶχεν ἴδει ἐκεῖ τὸ ἀπόσπασμα εἰς τὸ σύνολόν του.

Ἡ βιβλιογραφία διὰ τὸν Ἀριστοφάνην εἶναι ἐλλιπεστάτη: οὔτε κἂν τὴν ἀναγραφομένην ἀπὸ τὸν K. J. Dover βιβλιογραφίαν εἰς τὸ *Lustrum* 2 (1957) γνωρίζει ἢ συγγραφεὺς· παρέρχομαι τὸ ὅτι χρονολογίαι τινὲς ἐκδόσεων παρατίθενται λανθασμένως καὶ τὸ ὅτι δὲν ἀναφέρεται ἡ ἑλληνικὴ βιβλιογραφία (πού δὲν εἶναι ἄλλωστε καὶ μεγάλη), θεωρῶ ὅμως σοβαρὴν παράλειψιν τὸ ὅτι δὲν χρησιμοποιοῦνται τὰ Σχόλια τοῦ Τζέτζη εἰς τὸν Ἀριστοφάνην.

Ἐπὶ τὰ λάθη πού ὑπάρχουν εἰς τὸ βιβλίον σημειῶνω ἐνδεικτικῶς τὰ ἀκόλουθα:

A) Παρανόησις ἀποσπασμάτων

Σελ. 25: ἢ λ. *ὄλμος* εἰς τοὺς *Σφ.* 238 ἔχει μεταφορικὴν σημασίαν. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ διὰ πολλὰς ἄλλας λέξεις, ὅπως π.χ. *ὄνος* (σελ. 98), *ἐχίνοι* (σελ. 122), *κόγχει* (σελ. 123), *σωλήνες* (σελ. 126), *χοῖρος* (σελ. 138), *ἐντερα* (σελ. 149), *ἐλαφος* (σελ. 155-6), *ἐρέβινθος* (σελ. 207), *κόρκυρος* (σελ. 217) *κάρνα* (σελ. 284), *σῦκα* (σελ. 294 κτλ. Ἐὰν ἢ συγγραφεὺς ἔχει ὑπ' ὄψιν τῆς τὴν ἐργασίαν τοῦ J. Henderson, *The Maculate Muse* (1975) θὰ εἶχεν ἀσφαλῶς ἀντιληφθῆ ὅτι πολλαὶ ὀνομασίαι τροφῶν ἔχουν μεταφορικὴν καὶ διπλῆν σημασίαν, καὶ οἱ κωμωδιογράφοι στοχεύουν κυρίως πρὸς σημασίας πού εἶναι ἐκτὸς κυριολεξίας. Διερωτῶμαι, λοιπόν, τί προσφέρει ἡ κατάστασις αὐτὴ εἰς τὸ δαιτολόγιον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων;

Σελ. 27: ἢ λ. *ἄλωπα* σημαίνει γενικῶς τὸ φαγητὸν καὶ ὄχι μόνον τὸν *ἄρτον* ἢ τὴν *μαῖζαν*. Βλ. *Νεφ.* 176, *Πλ.* 129 κ.ά.

Σελ. 29: γίνεται παρανόησις τοῦ ἀποσπάσματος 2 τοῦ Ἀρχιλόχου. Διὰ τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν βλ. C.M. Bowra, *Early Greek Elegists*, σελ. 8 καὶ A. Σκιαδᾶ, *Ἀρχαϊκὸς Λυρισμὸς* I, σελ. 72-3.

Σελ. 40: *ἀγοραῖοι* δὲν ἦσαν «ἄρτοι καλῆς ποιότητος», ἀλλ' ἀντιθέτως εὐτελοῦς. Πρὸ βλ. λεξ. Σούδα: *ἀγοραία σταφυλῆ ἢ εὐτελής, καὶ ἀγοραῖοι ἰχθύες οἱ εὐτελεῖς καὶ μικροί*. Ἄλλωστε τὸ παρατιθέμενον ἐν συνεχείᾳ ἀπόσπασμα δὲν κάνει λόγον δι' *ἀγοραῖους ἄρτους*(!).

Σελ. 119: ὁ σχολιασμός τοῦ στ. 491 τῶν Σφ. εἶναι ἐσφαλμένος. Ὁ Ἀριστοφάνης ὁμιλεῖ περὶ τῆς νοοτροπίας τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι δταν ἴδουν κάποιον ν' ἀγοράζη πράγματα ἀκριβά, λέγουν ὅτι εἶναι ὁπαδὸς τῆς τυραννίας.

Σελ. 267: ἀναφορικῶς πρὸς τὰ *κάρδαμα* εἰς τὸ Ἀριστοφάνειον κείμενον (*Νεφ.* 231-34) λέγεται τὸ ἀντίθετον ἐκεῖ ἀπ' ὅτι ἐρμηνεύεται ἀπὸ τὴν κ. Μίχα. Δὲν εἶναι τὰ κάρδαμα ποῦ «ἀπομυζοῦν τὸ χυμὸ» τῶν περὶ αὐτὰ φυομένων *λαχάνων*, ἀλλ' εἶναι ἡ γῆ ποῦ ἔλκει πρὸς τὰ κάτω τὴν ἰκμάδα καὶ τὴν ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὰ κάρδαμα. Αὐτὸ λέγει ὁ Σωκράτης.

Β) Ἀσυνέπειαι καὶ ἐλλείψεις

Σελ. 20: ἡ ἀναφορὰ εἰς τὸ θέμα τῶν παραγῶγων καὶ συνθέτων λέξεων ἀπὸ τὸ *ἀριστώ* καὶ *δειπνον* χαρακτηρίζεται τὸ ὀλιγότερον ἑλλιπής. Εἰς τὸ λέξ. *LSJ* ὑπάρχουν 7 παράγωγα τοῦ πρώτου καὶ 30 τοῦ δευτέρου. Ἡ συγγραφεὺς ἀναφέρει 1 καὶ οὐδὲν ἀντιστοιχῶς (!). Καὶ ὁμοίως λέγει ὅτι οἱ κομωδιστοὶ χρησιμοποιοῦν συχνὰ λέξεις παραγῶγους ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς πρωτοτύπους.

Σελ. 41: ἡ παραπομπὴ εἰς τὸν Ἀθηναῖον δι' ὠρισμένα ἐδέσματα εἶναι ἄσχετος πρὸς τὸ θέμα τῆς ἐργασίας τῆς κ. Μίχα, διότι τὰ ἐδέσματα αὐτὰ δὲν ἀναφέρονται ἀπὸ κομωδιογράφοις. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰς σελ. 52 (πλακοῦντες... οἱ στρεπτοί), σελ. 78 (ΒΑΙΩΝ καὶ ΒΕΛΟΝΗ), σελ. 79 (ἀναφορὰ εἰς τὸν Ἀθηναῖον καὶ Ξενοκράτη), σελ. 84 (τελευταία παρ.), σελ. 90 (ἀρχή), σελ. 97 (ΜΟΡΜΥΡΟΣ), σελ. 106 (ΦΑΡΡΟΣ), σελ. 121 (ΒΑΛΑΝΟΣ), σελ. 145 (ΕΝΤΟΣΘΙΑ), σελ. 164 (δευτέρα παρ.). Διατί γίνεται ἡ πολυλογία αὐτή, χωρὶς νὰ ὑπάρχη κάποια ἐξήγησις;

Σελ. 52-3: διὰ τὸ θέμα τῆς γεωργίας εἰς τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα ἡ βιβλιογραφία εἶναι πλουσία. Ἡ συγγραφεὺς περιορίζεται εἰς ἐλάχιστα ἔργα κατὰ πολὺ ξεπερασμένα σήμερον.

Σελ. 153: εἰς τὸ κεφάλαιον διὰ τὰ *θηράματα* θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε δηλωθῆ ἀπὸ τὴν κ. Μίχα ἡ ἄποψις τῶν Ἀρχαίων διὰ τὸ κυνήγι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν περιφρόνησιν τῶν διὰ τὸ ψάρεμα. Τὸ θέμα εἶναι ἄκρως ἐνδιαφέρον καὶ θὰ ἀξίζε τὸν κόπον νὰ κάμη περὶ αὐτοῦ λόγον ἢ συγγραφεὺς.

Σελ. 231: ἡ συνταγὴ τοῦ *μυττωτοῦ* ἀναγράφεται, ὡς ἂν εἶχε συντεθῆ ὑπὸ τῆς κ. Μίχα, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει παραπομπή· καὶ κάτι ἀκόμη: ποῦ βρῆκε ἡ συγγραφεὺς τὰ αὐτά; ἀντὶ αὐτῶν γρ. *πράσο*: βλ. D.M. Macdowell, *Aristophanes Wasps*, σελ. 138.

Γ) Δηματογραφία

Εἶναι ἀτυχῆς ἡ ἀναγραφὴ τῆς λημματογραφίας κατὰ τὴν μεγαλογράμματον γραφὴν, ὅπως γίνεται ἀπὸ τὴν συγγραφέα κατὰ μίμησιν τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἀθηναίου. Τὰ μειονεκτήματα αὐτοῦ τοῦ τρόπου γραφῆς εἶναι ἐμφανῆ: ἀποκρύπτεται ὁ τονισμός, τὸ γένος καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν λέξεων, ἐνίοτε δὲ καὶ ἡ πτώσις. Ἀσυνέπειαι δὲ εἰς τὰς πτώσεις περιπλέκει τὸ θέμα περισσότερον. Ἀκόμη θὰ ἔπρεπε νὰ δηλωθῆ ἡ ἀντίστοιχη ὀνομασία εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν καὶ παραλλήλως ἢ ἐπιστημονικὴ ὀρολογία (ἰδίως εἰς τοὺς ἰχθῦς, ὅπου συγχύσεις εἶναι συνήθεις). Συγκεκριμένως:

Σελ. 38: ΚΟΛΛΥΡΑΣ: γρ. ἢ *κολλύρα*.

Σελ. 45: ΙΤΡΙΑ: γρ. *τὸ ἴτριον*. Θὰ ἀξίζε τὸν κόπον νὰ γίνῃ ἐδῶ παραπομπὴ εἰς τὸν Ἡρόνδαν (3,44) ὅπου ὑπάρχει καὶ παλαιογραφικὸν πρόβλημα.

Σελ. 80: ΓΛΑΥΚΟΣ: γρ. *γλαῦκος*.

Σελ. 114: ΤΑΡΙΧΗ: ἡ συγγραφεὺς ἐννοεῖ τὰ *ταρίχη*. Ἡ μεγαλογράμματος ὁμοίως

γραφή παρασύρει και αυτήν την κ. Μίχα εις τὸ λάθος *ταρίχου* (γρ. *ταρίχους*) (σελ. 115), ἐνώ εις 4 ἀκριβῶς γραμμὰς κατωτέρω ὑπάρχει τὸ ὀρθὸν *ταρίχους*. Μάλιστα εις τὴν σελ. 118 γράφει *οἱ τάριχοι* καὶ *τοὺς τारीχους* (!). Ἡ ἴδια ἀσυνέπεια ὑπάρχει καὶ εις τὴν σελ. 119.

Σελ. 127: ΤΗΘΕΑ: γρ. τὸ *τῆθος* (γεν. *τῆθεος*).

Δ) Ὁρθογραφία

Σελ. 26: πληγούρι: γρ. *πλιγούρι* (βλ. λ. εις τὸ *Ἐτυμ. Λεξ. τῆς Κοιν. Νεοελλ.* τοῦ Ν. Ἀνδριώτη, ὅπου *πνιγούρι* <πνίγω>, ἐξ οὗ καὶ τὸ Τουρκικὸν *burgur*, ἀπ' ὅπου κατόπιν τὸ Ἑλληνικὸν (ἀντιδάνειον) *μουλγούρι* (Κρήτη).

Σελ. 51: μύλους: γρ. *μυλλούς*.

Σελ. 70: σελάχι: γρ. *σελάχι*· ἦτοι *σελάχια*.

Σελ. 103: Σμάριδες: γρ. *Σμαρίδες*.

Σελ. 142 καὶ 146: σπλάχνα: γρ. *σπλάγγνα*.

Ε) Λεκτικὰ

Σελ. 67: στὰ τραπέζια τους: τὸ «τους» δὲν χρειάζεται.

Σελ. 106: τὸ γνωστὸ στοὺς Νεοέλληνες φαγγρί: Διερωτῶμαι ἂν ἡ συγγραφεὺς ἀνήκη εις τοὺς Νεοέλληνας (!). Θὰ τὴν πείραζε νὰ γράψη: *σὲ μᾶς* (;)

Σελ. 136: ἡ λ. *ἔσχαται* ἐρμηνεύεται ἀπὸ τὴν συγγραφέα «ὄρεινὰ ἀκραῖα σημεῖα»

ἽΟχι βεβαίως· *ἔσχαται* εἶναι «τὰ σύνορα χώρας τινὸς» (LSK).

Σελ. 142: ἦταν τὰ κατ' ἐξοχήν: νὰ διαγραφῆ τὸ ἄρθρον.

Σελ. 169: τὸ ἐπαινεῖ... τὴ θεωρεῖ: νὰ διαγραφοῦν τὰ ἄρθρα.

Τὰ λάθη καὶ αἱ ἀτέλεια πού ἐσημείωσα ἀνωτέρω εἶναι, ὡς εἶπον ἐν ἀρχῇ, ἐνδεικτικά. Τὸ κρινόμενον ἐδῶ βιβλίον ἔχει πολὺ περισσότερα, πρᾶγμα πού μαρτυρεῖ βιασύνην ἐκ μέρους τῆς συγγραφέως καὶ ἀδιαφορίαν, εἰ μὴ ἄγνοιαν, ἐκ μέρους τῆς ἐποπτείας. Εἶναι φυσικὸν ὁ νέος ἐπιστήμων νὰ βιάζεται, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν του ὅτι αἱ ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι μᾶς ἀκολουθοῦν εις ὄλην μας τὴν σταδιοδρομίαν καὶ συχνὰ γίνονται ἐπιζήμιοι διὰ τὴν προαγωγὴν μας. Τὸ βιβλίον τῆς κ. Μίχα μὲ τὰ τόσα λάθη καὶ τὰς τόσας ἐλλείψεις νομίζω ὅτι εἶναι ἀνάξιον νὰ φέροι τὴν σφραγίδα τοῦ διδακτορικοῦ διπλώματος.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Γ. ΜΑΝΔΗΛΑΡΑΣ

Νικολάου Ἀντ. Μασουρίδη, Ἀπεκρυπτογράφησεν ὁ Ventris τὴν Γραμμικὴν Β; Ἀθῆναι 1984 σσ. 53.

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ν.Α. Μασουρίδη, γνωστοῦ καὶ ἀπὸ ἄλλας μελέτας, ὅπως τὴν τιτλοφορουμένην «Ἡ Μινωικὴ Γραφή εις τὰ πινακίδας τῆς Πύλου» (Ἀθῆναι 1976), διαιρεῖται εις ὀκτῶ κεφάλαια:

Εἰς τὸ I («Ἡ Γραμμικὴ Γραφή Β» σσ. 9-10), πού ἐπέχει θέσιν εἰσαγωγῆς, ὁ σ. ἐν συντομίᾳ ἀλλὰ καὶ μὲ σαφήνειαν ἐνημερώνει τὸν (μὴ εἰδικὸν) ἀναγνώστην περὶ τῆς Γραμμικῆς Γραφῆς Β καὶ συγχρόνως διατυπώνει τὰς ἐπιφυλάξεις του σχετικὰ μὲ τὴν ὀρθότητα τῆς ἀποκρυπτογραφήσεως τῆς ἐν λόγῳ γραφῆς ὑπὸ τοῦ Ventris.